מעריב nrg

באנו לעשות שלום, אבל הקלישאות הרגו אותנו

מה קורה כשעשרות אזרחים ישראלים ופלסטינים מנסים לנהל משא ומתן זריז שיעקוף את הפוליטיקה, הדיפלומטיה והסיסמאות של הנציגים הרשמיים? נסענו לרמאללה כדי לבדוק אם יש סיכוי לדו–קיום שלא מוקף במפגינים זועמים. מזרח תיכון חדש לא יצא מזה

ישי פלג ויוסי אלוני, רמאללה | 16/1/2014 10:48

תגיות: רמאללה,הסכם שלום,תנועת החרם

רגע לאחר פתיחת שיחות השלום היה ברור שמשהו השתבש. קבוצת צעירים וצעירות ערבים שישבו בקהל קמו ממקומם באמצע דברי הברכה של ראש המשלחת הפלסטינית, אברהים ענבאווי, והחלו לצעוק בערבית. זו הייתה סטייה חמורה מהתוכנית, שהייתה לקיים דיונים שקטים ולהגיע להסכם שלום כולל בין ישראל לפלסטינים עד שעה לפני כניסת השבת.

אולם האירועים במלון "אמבסדור" בשכונת שייח ג'ראח במזרח ירושלים אירח את הקונגרס הקטן: בין 10 ל־15 נציגים בכל משלחת, פלסטינים וישראלים, נשים וגברים, בעלי רקעים מגוונים, שהציבו לעצמם למטרה לשמוע את הצד השני, להשתכנע ממנו, ולחשוב על דרך לסיים את הסכסוך העקוב מדם בין העמים. אבל קבוצת המפגינים שפלשה לאולם הדיונים הרסה את האידיליה עוד לפני שהחלו לדון בה.

"פלסטין ערבית, אל קודס ערבית, החוצה, ישראל, החוצה!" הם צעקו, עומדים, לעבר חברי המשלחת הפלסטינית דווקא. "אנחנו השבאב של פלסטין! ציונים החוצה, החוצה!" כמה מהנושאים והנותנים צילמו את 15 המפגינים בטלפונים הסלולריים שלהם, וכך עשו גם צלמי התקשורת הפלסטינים והישראלים. ויסאם סאדר, ממארגני האירוע, ניסה להתווכח עם הצועקים והצועקות באמצעות המיקרופון שאחז בידו, אך הפזמונים החוזרים גברו על הניסיון לבקש מהם לשבת, להקשיב, לשטוח את טענותיהם בנחת.

"במקום לדבר על נורמליזציה, דברו על התקוממות". מתעמתים עם המפגינים מחוץ למלון "אמבסדור" במזרח ירושלים צילום: ישי פלג

בזמן שהצעקות נמשכו ניגשה אחת המפגינות לשלט שעמד במקום, שהכריז "אזרחים/ות עושים/ות שלום", והפילה אותו. אחד מחברי המשלחת הישראלית ניסה להשיב אותו למקומו, אך היא דחפה אותו לקרקע שוב, באלימות, וחזרה לקבוצה. מפגין אחר כתב בערבית על לוח שניצב ליד השולחן: "במקום לדבר על נורמליזציה, דברו על התקוממות".

חברי המשלחת הפלסטינית, שישבו המומים מול הצעקות, החלו להתלהט ולהשיב בערבית למפגינים. בעיקר סער הוויכוח בין אחת המפגינות הצעירות, זו שהפילה את השלט, ובין המכובד שבחברי המשלחת הפלסטינית, מבוגר, נושא מקל הליכה. הוא נופף אליה במקל ובידו, והיא נופפה בחזרה; היא צעקה, הוא זעם; והכל בערבית, בלא שהיהודים מבינים דבר.

בתחילה עוד חשבו חלק מהנושאים והנותנים בשתי המשלחות שהסדר ישוב בתוך זמן קצר, שהמפגינים יעזבו, ושהדיונים יוכלו להתחיל. אבל אט־אט חדרה ההכרה: ההתקוממות הזו לא תיפסק אלא אם כן יוצאו המפגינים בכוח. מנהלי המלון כבר הגיעו לאולם, מודאגים, אבל לא התכוונו לקרוא למשטרה ולהיאבק על שליטתם באולם. הם החלו לבקש מכולם, מפגינים ופעילי שלום, לצאת החוצה ולעזוב את המלון.

חצי שעה ארכה הדרך מהאולם, במעלה המדרגות ועד למגרש החנייה שבפתח המלון – מרחק של כ־20 מטרים. חצי שעה של צעקות מצד המפגינים ושירת "בילאדי, בילאדי"; חצי שעה של ויכוחים מכל הצדדים; חצי שעה של ראיונות שצילמו צוותי התקשורת על המדרגות; חצי שעה של אורות

כבים ונדלקים כשעובדי המלון מנסים לפנות את הקהל החוצה, אל האוויר הירושלמי, מתחת לשמים האפורים של ינואר; חצי שעה שבמהלכה חדרה המחשבה גם למוחו של האופטימיסט העקשן ביותר: שלום לא יהיה היום.

מדברים שלום בין רמאללה לירושלים צילום: אי.פי. עיבוד תמונה: שרי דיין

בין שתי ערים

יום קודם לכן התכנסו כשלושים ישראלים בסמוך לבנייני האומה בירושלים, והמתינו יחד להסעות שייקחו אותם לרמאללה. היו שם גנרלים בדימוס כמו סגן מפקד חיל הים לשעבר שבתאי לוי ומפקד ההפצצה של הכור בעיראק זאב רז; פעילי שלום כמו דוד ליסבונה, ראש עמותת "שביל הזהב" למפגשי ישראלים ופלסטינים; עיתונאים כמו מאיר עוזיאל, איש מעריב; וגם סתם אנשים שמתעניינים ומוכנים לבוא ולפגוש פלסטינים, לדון עמם בפתרון לסכסוך במשא ומתן אזרחי.

הקמת הקונגרס האזרחי היא יוזמה של ארגון "מחשבות של שלום" (Minds of Peace), בהובלת ויסאם סאדר מהצד הפלסטיני וד"ר ספיר הנדלמן מהצד הישראלי. סאדר הוא איש ספורט מהולל, סלב בציבור הפלסטיני, שמאמן ספורטאים באומנויות לחימה כג'יוג'יטסו וקרב מגע ומביא אותם לזכייה באליפויות. הנדלמן עוסק בפתרון סכסוכים, וחקר את הנושא באוניברסיטאות בעולם.

גדר ההפרדה במחנה הפליטים קלנדיה, רמאללה צילום: יוסי אלוני

בפרט התמקד בפתרונות שהתפתחו באירלנד ובדרום אפריקה, ומשתי המדינות הללו הוא נטל את ההשראה להקמת קונגרס אזרחי גדל ומתרחב, שידרוש שלום ויוכיח למנהיגים שהעם כבר מסכים, ושכל שעליהם לעשות הוא לחתום על מה שהאזרחים כבר יודעים ומבינים שצריך לעשות.
"מחשבות של שלום" מקיים מפגשים כאלו כבר כמה שנים, ולדברי הנדלמן הקונגרסים גדלים. "זו הפעם הראשונה שאנחנו עושים קונגרס גדול כזה, עם עשרים אנשים מכל צד", הוא אומר. "זו גם הפעם הראשונה שאנו מקיימים אותו ברמאללה. בעבר קיימנו את הדיונים רק בצד הישראלי".

קר בירושלים, אפילו בשמונה וחצי בבוקר. קר גם ברמאללה, כשעתיים אחר כך, כשהקבוצה יורדת מהמיניבוסים בפתח מלון "סיטי אין" בעיר. בין לב ירושלים ללב רמאללה אין הרבה שטח שאיננו מפותח מבחינה עירונית: כמו המעבר מתל אביב לחולון, כמו המעבר מכפר סבא לרעננה, כך המעבר מירושלים לרמאללה. מלבד החומה.

לאחר ההמתנה הארוכה בירושלים הנסיעה עצמה נמשכת רק כחצי שעה. סאדר, תושב חברון, נוסע איתנו ומנצל את היכרותו עם רמאללה ואת מקומו בראש המיניבוס להסברים על העיר. אחרי שחוצים את הגדר במעבר קלנדיה הוא מצביע לכאן ולשם, מדבר על הגבול המוניציפלי בין ירושלים לרמאללה העובר בצד הפלסטיני של הגדר, מסביר על מחנה הפליטים קלנדיה.

הדרך מבירת ישראל לבירת הרשות הפלסטינית עוברת דרך רחוב אל קודס־רמאללה. מעט לפני שחוצים את כיכר השוהדא – אי תנועה קטן ובו פסל המציג כמה דמויות כהות סוגדות למפתח – מצביע סאדר על שכונת וילות מימין. "אני מדמיין באיזה יום לגור פה", הוא צוחק. בעלי הבתים בשכונה הזו הם בעיקר קבלנים, שעושים את כספם בבניית רמאללה: בצד השני של הכביש מתרוממים שיכונים, עשרות בניינים בני יותר מעשר קומות, לפעמים אפילו עשרים, שצומחים בשולי הדרך.

בין בניין מיתמר אחד לאחר יש מגרשים ריקים, פחי אשפה מתפקעים. על המדרכה, פה ושם, חנות רהיטים מאולתרת: עשרות כיסאות, שולחנות, ספות וארונות מוטלים באוויר הפתוח מתחת לניילונים, ליד שניים־שלושה מוכרים המחכים ללקוח הבא. שלטי חוצות בערבית מפרסמים חנות צעצועים, דירות במגדל חדש, את דגם הגלקסי החדש של סמסונג. עיר של בתים ורחובות, עיר ערבית, לבנה, של האנשים שגרים בה, לא של תיירים.

כשאנו מגיעים למלון "סיטי אין" אנו רואים במרחק את מלון "מובנפיק" היפה, שם מתארחים הדיפלומטים האמיתיים. אנחנו בסך הכל אזרחים. בקומת הקרקע של "סיטי אין" אנו עוברים במסדרון המפריד בין אולם הדיונים ובין הרחוב: משמאל זכוכית וסורגים, מימין זכוכית ווילונות. בפנים הכל כבר מוכן לשיחות השלום.

הקונגרס הישראלי-פלסטיני במלון "סיטי אין" ברמאללה צילום: יוסי אלוני

צבע מתערבל בצבע

חלק מחברי המשלחת הפלסטינית כבר בתוך האולם, אחרים עוד בדרכם. קפה שחור ותה עם נענע, שיחות קטנות צצות בזמן שמחכים שכולם יגיעו ושהדיונים יתחילו. מדברים פלסטינים עם פלסטינים, ישראלים עם ישראלים, ומעט פלסטינים עם ישראלים ולהפך. רוב הנוכחים לא מכירים זה את זה, ונדרש אומץ כדי לדבר עם האחר. מדברים על פוליטיקה, על ביבי, על רמאללה. מספרים על העבר – על קונגרסים דומים ברודוס, בכיכר המשביר בירושלים, בחופי תל אביב.

רני כהן, מאנשי "מחשבות של שלום", מסביר שהקונגרס הזה מעניין כי הוא גדול יחסית לקונגרסים קודמים שכינס הארגון. "המקום הכי מתסכל לקיים בו משא ומתן היה בחוף מציצים בתל אביב", הוא מספר על אחד מהקונגרסים שהיה בהם. "חשבנו שיהיה עניין, אבל כולם היו בראש אחר, 'באנו לים'. היחיד שהתווכח איתנו היה מוכר הגלידה".

ופלסטינים מתעניינים בכם?
"כשאתה פוגש את האזרחים אתה רואה שהם רוצים שלום. זה לא טריוויאלי לומר שאתה רוצה שלום, אבל יש כאן אנשים שהיו בכלא הישראלי וברור להם שזה הפתרון. הם מוכנים לחיות בשלום במדינה משלהם".

זאב רז, שפיקד על "מבצע אופרה", מסביר למה הוא כאן. "גדלנו על הסיפור היהודי־ציוני", הוא מסביר. "לא גדלנו על הסיפור של זירעין (כפר ערבי בעמק יזרעאל שכל תושביו עזבו במלחמת העצמאות, י"פ). המוטיבציה שלי להיפגש עם הפלסטינים היא שאני באמת רוצה לשמוע אותם, ולא משום שאני קונה את הסיפור שלהם יותר מאשר את הסיפור שלנו, של שיבת ציון".

חברי המשלחת הפלסטינית מגיעים, וגם כתבים וצלמים של כלי תקשורת ערביים ובינלאומיים כמו אל־ג'זירה וסוכנות הידיעות אסושייטד פרס מתכוננים לסקר את הדיונים, שיתקיימו בעברית ובערבית עם תרגום סימולטני. ענבאווי, ראש המשלחת הפלסטינית, מברך את הבאים ומגדיר את המטרה: להגיע להסכם שלום בתוך יומיים של דיונים, כדי לערב את הציבור ולאפשר לו לעזור במו"מ המתקיים בין המנהיגים הישראלים והפלסטינים. "אנחנו צריכים להראות להנהגה איך עושים את זה", אומר ספיר הנדלמן. "האלימות עולה ככל שתהליך השלום מתקדם, ואם לא נפעל כדי להראות שהציבור נותן לגיטימציה למהלכי השלום – המנהיגים לא יצליחו להביא אותו".

לפי מבנה יום הדיונים, המטרה הראשונה של השיחות היא להגיע להסכמה על מהלכים בוני אמון, שאמורים לאפשר לשני הצדדים להוכיח את כוונותיהם הטובות. בצד הפלסטיני מעבירים את המיקרופון מיד ליד, ומתחילים לנסח רשימת דרישות. התרגום הסימולטני מעכב, מושך את הזמן. הישראלים צריכים להאזין לנאומים ארוכים בערבית, שנקטעים בקטעי תרגום בעברית. צריך לשמור על ריכוז, ולא כולם מסוגלים. חלק מהדברים לא מתורגמים, ויכוחים בתוך המשלחת הפלסטינית אינם עוברים לאוזני הישראלים ולהפך.

מה הפלסטינים רוצים, בשלב הזה של המהלכים בוני האמון: הסכמה שהמשא ומתן לשלום יתבסס על גבולות 67', שחרור כל האסירים – שהרי הם אינם טרוריסטים אלא לוחמי חופש, הקפאת ההתנחלויות בהתאם לתפיסה של האיחוד האירופי וארה"ב, הפסקת "ניצול האדמות" לצורכי ביטחון והסרת מחסומים.

בזמן שחברי המשלחת הפלסטינית מציגים את עמדותיהם מתחילה מהומה קלה מחוץ למלון. במסדרון, בין הווילונות והזכוכית ובין הזכוכית והסורגים, עומדים כמה מפגינים עם שלט שכתוב עליו BDS. זהו שמה של תנועת החרם הבינלאומי נגד ישראל, ראשי תיבות של חרם, משיכת השקעות ועיצומים (Boycott, Divestment and Sanctions). הם דורשים להפסיק את הדיונים, אך כמה שוטרים פלסטינים מרחיקים אותם מהדלת. הצעקות נשמעות בפנים, הנושאים והנותנים מנסים להתעלם.

לשמוע אותם גם בלי לקנות את הסיפור שלהם. העיתונאי מאיר עוזיאל והאסיר לשעבר פייסל אל חטיב משוחחים מחוץ למלון ברמאללה צילום: יוסי אלוני

המשלחת הישראלית מקבלת את המיקרופון ואת זכות הדיבור. הפעם הישראלים שומעים הכל, והפלסטינים ממתינים לתרגום, משפט אחר משפט. תת־אלוף במילואים שבתאי לוי מסביר שהוא מוכן לפתרון על בסיס שתי מדינות, בצעדים מדודים ורציניים. "הקשיים בעיני הפלסטינים הם ההתנחלויות, המחסומים, האסירים והפליטים", הוא אומר, "אבל התפיסה של הדברים הללו כמכשולים נובעת מכך שאנו רואים זה בזה אויבים ולא בני דודים".

הנושאים והנותנים מנסים להתעלם. מפגיני תנועת החרם בשערי המלון יוסי אלוני

הוא מסביר שהוא מוכן להסיר את המחסומים – אם לא יהיה טרור; מוכן לשחרר את האסירים – אם ההסתה נגד ישראל תיפסק; מקבל את העיקרון הקובע שקווי 67' הם הבסיס למו"מ – אך בהסתייגות של תיקוני גבול. דוד ליסבונה חולק עליו. "מי שהשתתף באופן פעיל ברצח אזרחים הוא טרוריסט", הוא אומר, ומתכוון שלא כל האסירים ישוחררו. "אנחנו דורשים הכרזה רשמית של ההנהגה על נורמליזציה ביחסים עם ישראל, וקיום משלחות אזרחיות של פגישות בין הצדדים".

אסירים תמורת הפסקת ההסתה. תא"ל במיל' שבתאי לוי, בקונגרס צילום: יוסי אלוני

רוב הדוברים דשים בטענות, בדרישות ובוויתורים המוכרים. "כל העניינים נושנו", כתב נתן אלתרמן בשירו "שלום". "כל נושא גדוש נחבט. וחשבתי כבר כי אנו נירגע לאט־לאט". אז לא. הוויכוח עז בפנים, התסכולים עולים. איך הפלסטינים לא רואים את האסירים כטרוריסטים? למה הישראלים אינם מסוגלים להבין שהמחסומים מרסקים את החברה הפלסטינית?

בצד הישראלי מנסים לסגת מנושאי היסוד ולברוח מעט מהדיון המשמים והמוכר: אחת המשתתפות מציעה להקים מפעל משותף להזנת ילדים בבתי הספר, כי לדבריה "הזנה יוצרת האזנה, פותחת לנו את האוזניים אל האחר. צריך להעביר כסף לגנים ולבתי ספר כדי שהילדים יקבלו הזנה בריאה ופותחת אוזניים".

נעם פעיל, בנו של חבר הכנסת לשעבר מאיר פעיל (איש מפלגות השמאל מוקד ושל"י), מציע להקים 25 חממות הייטק משותפות שיקבלו מיליארד דולר. הבריחה מלב הבעיה מגוחכת מעט, מנותקת. היא לא מעניינת את הפלסטינים. הם שומעים, מהנהנים, אבל על הסוגיות הכואבות להם הם כבר הצהירו.

המיקרופון מגיע לידיו של מאיר עוזיאל. כמו שכתב מראש כאן, בטורו במוסף, בזמן שהתלבט אם לבוא לקונגרס או לא עלתה במוחו המחשבה לומר משהו מאתגר לפלסטינים. והוא אכן אומר אותו, בלי להסס. "אנחנו צריכים להאמין שהערבים לא רוצים להשמיד אותנו", הוא מסביר למשלחת

שמהעבר האחר של השולחן.

"מה יהיה אם מחר אתם תהיו חזקים יותר מאיתנו? אני לא רוצה סתם שלום, אני רוצה שתאהבו אותנו. יש דרך שהערבים יכולים להוכיח ליהודים שהם אוהבים אותם. ישראל קטנה, העולם הערבי ענק. אם הערבים היו אומרים, אנחנו מבינים את הקושי של ישראל, ונותנים לה שטחים בירדן, בסיני, בערב הסעודית – אנחנו נימס. הלב שלנו לא יעמוד בפני אהבה כזאת".

ויסאם סאדר מתקשה לתרגם לערבית את הדברים של עוזיאל, אך כשהוא מסיים לבסוף נשמעת המילה "פנטזיָה", חלום, מצדו הפלסטיני של השולחן. הפלסטינים מתקשים לדעת אם לצחוק או לזעום. גם הישראלים לא ממש יודעים כיצד לעכל את ההצעה, ומסננים את תסכולם החוצה. אבל ה"פנטזיָה" הזו היא הדבר המרענן ביותר שנשמע באותו יום. כל העניינים נושנו.

השלום מרתיח דם

הרעש מבחוץ מתחיל להתגבר. רוב העיתונאים כבר לא מביטים בדיונים, ומעבירים את תשומת לבם אל ההפגנה שברחוב. צלמנו יוסי אלוני, שליווה אותי בסיקור הקונגרס, מבקש מהשוטרים לצאת ומסורב. הוא מנסה לצלם מבעד לווילון, מבעד לחלון. המשטרה הפלסטינית מתגברת כוחות ומוציאה את המפגינים אל מחוץ לבניין, כך שכעת מפרידים בינינו שני חלונות וסורגים. מנהלי הישיבה מתקשים להמשיך את הדיון, ובשלב מסוים מכריזים על הפסקה.

"ציונים החוצה" ו"לא ללגיטימציה". המפגינים ברמאללה צילום: יוסי אלוני

יוסי נשר מקול ישראל בערבית מסביר לי שהמפגינים בחוץ צועקים, ממש כמו שיצעקו המפגינים מחר במזרח ירושלים, "ציונים החוצה" ו"לא ללגיטימציה". הוא מספר שאברהים ענבאווי יצא אליהם וניסה לומר להם שהעובדה שמתקיימים דיונים אין פירושה שיש פיוס. "הוא אומר דבר אחד בפנים, ודבר אחר בחוץ. כשהוא מדבר לעם שלו, הוא חייב להיות יותר קיצוני מהקיצונים", אומר נשר.

בינתיים כמה מהמפגינים בועטים בסורגים, משליכים אבנים, מנפצים את חלונות המלון החיצוניים. אנחנו בטוחים בפנים, אין תחושה של פחד או חשש, אך השוטרים בחוץ מבוהלים. כעת הם כבר חובשים קסדות, נושאים מגני פלסטיק, מפרידים בגופם בין המפגינים ובין המלון.

קבוצת דיונים קטנה מתכנסת במהלך ההפסקה סביב פייסל אל־חטיב. ב־1987, כשהיה בן 14 וחצי, דקר "מתנחל", במילותיו, בירושלים, ונאסר למשך כ־12 שנה. עכשיו, לעדותו, הוא פעיל שלום שכל רצונו להביא שקט ולהקים מדינה פלסטינית. "אני הייתי חייל פלסטיני כדי שהעולם יכיר בי ותהיה מדינה פלסטינית", הוא אומר לאחד מהצעירים הישראלים חברי המשלחת.

"גם אתם. תראו מה קורה בגדה המערבית, באזור יו"ש", הוא אומר ומתייחס למעשי "תג מחיר". "אתם רוצים לעצור את זה? מתי המתנחל יעזוב? כשהחיילים יעזבו אותו. אתם יכולים להפסיק לשלם מס, אם אתם משתכנעים שהכסף שאתם משלמים משמש נגדכם – אתם תפסיקו לשלם. רוב העם היהודי סבל מהשואה. למה את הסבל הזה מעבירים לצד השני?"

המאזינים מנסים להתווכח, לטעון שהסבל אינו אותו סבל, ושהרשות הפלסטינית הביאה זכויות רבות לעם הפלסטיני. "אנחנו חיים באוסלו כבר יותר מ־20 שנה", אומר חטיב. "אני ואתה יושבים עכשיו לא בפלסטין. בשתי דקות יכול הצבא הישראלי להיות פה, אבל אין לישראלים שום זכות כאן".

התחושה קשה. היה אפשר לחשוב שפעילי שלום מסוגלים להגיע להבנות, ללכת זה לקראת זה נגד הקיצונים משני הצדדים. אבל לא. כל אחד רואה את העולם מהצד שלו, ולא מסוגל לבצע את הדילוג המחשבתי שקושר בין שני העמים ואומר: אנו אחים, בואו נפעל יחד.

ההפגנה מול מלון "סיטי אין" ברמאללה, נגד הקונגרס הישראלי-פלסטיני צילום: יוסי אלוני

לאחר ההפסקה מתחדשים הדיונים, אך עדיין לא מתגבשת הסכמה על צעדים בוני אמון. אחד הפלסטינים מדבר על נפתלי בנט, שקרא לפלסטינים "רסיס בישבן". הוא זועם על הביטוי. מתפתח ויכוח בין נעם פעיל ובין דוד ליסבונה באשר לצורך לדרוש מהפלסטינים הכרה בישראל כמדינה יהודית. ליסבונה דורש שיכירו במדינה היהודית, פעיל אומר שאין צורך. מאיר עוזיאל מעלה את שאלת עזה: האם הפלסטינים תושבי הגדה רואים בה מדינה אחרת, או שהיא חלק מהמדינה הפלסטינית ביו"ש?

הקלישאות ממשיכות לעוף בחלל החדר: פליטים, חילופי שטחים, חילופי אוכלוסין, ערביי יפו, אסירים, הר הבית. איש לא מעלה רעיון חדש. איש לא מציע מדינה אחת לשני עמים; או דחיית יישוב הסכסוך ל־30 שנה; או הקמת קנטונים; או הפעלת אזורי סחר חופשי בשלטון רב־לאומי, או דו־לאומי. זהו שוב אותו השלום של הדיפלומטים המקצועיים ממלון "מובנפיק", שלום שכבר נטחן עד דק במשך שני עשורים ויותר, ולא התחדש בו דבר.

לכן אולי טוב שבסביבות השעה שלוש נכנס אברהים ענבאווי אל האולם לאחר שקיים הערכת מצב עם מפקדי המשטרה, תפס את המיקרופון, ואמר שדי. "המצב בחוץ חם, ואנחנו חייבים לסיים", אמר. "יש מאות אנשים בחוץ, והמשטרה ביקשה שנפסיק את האירוע. נעלה לאכול ארוחת צהריים, ואחר כך נתפזר. יש אנשים שתמיד יהיו נגד, ככה זה".

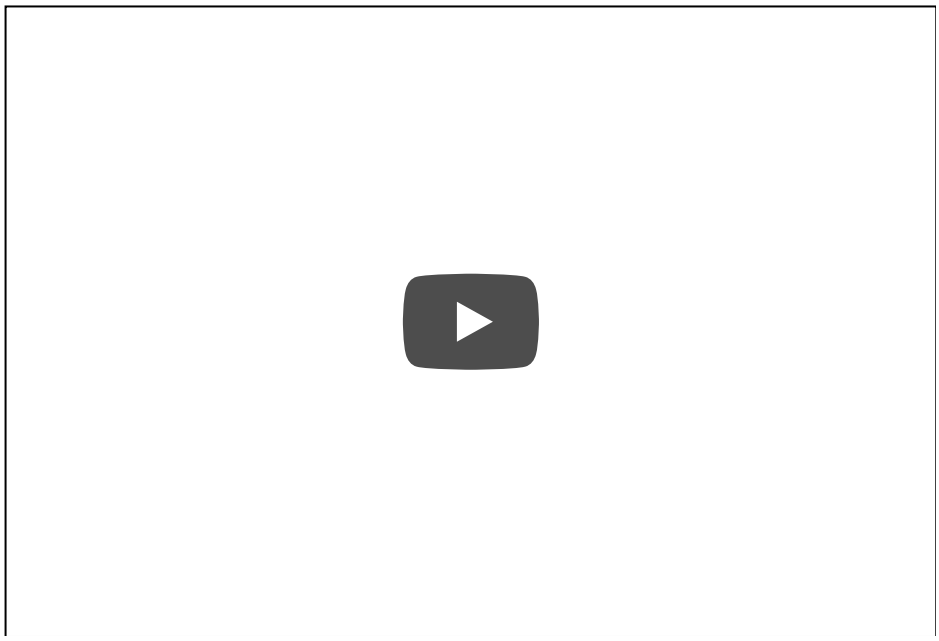

הידיעה על קבוצת ישראלים ש"תקועה" במלון ברמאללה מגיעה לכלי התקשורת. אני מדווח מהמקום, שולח צילומים למערכת ומספר על הפינוי מהמלון לעבר אזור בית אל, במזרח רמאללה, באמצעות ניידות של המשטרה הפלסטינית שמלוות בכוחות של מנגנוני הביטחון. אנו יורדים

מהניידות בשטח פתוח, בגבול שטחי A שבשליטה ביטחונית פלסטינית. קצין בכיר במנגנוני הביטחון וכמה מחייליו מקבלים את פנינו. במרחק כמה עשרות מטרים, במעלה הגבעה, בסיס צבאי ישראלי, ושלט גדול מכריז: "תדע כל אם עברייה שמסרה את גורל בניה בידי מפקדים הראויים לכך".

אחת מחברות המשלחת אומרת לי שהיה לה קשה בדיונים. "כשיושבים ומדברים כל התסכול עולה, צפים כל הנושאים הכואבים שהדחקת. אבל חייבים לדבר", היא אומרת. גם יעל לוטן, אשת יחסי הציבור המנהלת את קשרי המדיה של הארגון שומרת על רוח אופטימית: "אסור לתת לקיצונים לנצח". אנו עולים על המיניבוסים שהביאו אותנו לרמאללה, ובדרך לירושלים עולה מולנו שיירת מכוניות שרד, אולי בדרכה למוקטעה, למפגש דיפלומטי.

תנשום עמוק

באתר האינטרנט של "מחשבות של שלום" מופיעים הסכמים קודמים שהארגון הגיע אליהם, לרוב בדיונים שנמשכו יום או יומיים. הקבוצות היו קטנות יותר, והדיונים היו פוריים יותר. ההסכמים כולם מתבססים על נוסחת שתי המדינות, ואין חידוש: חילופי שטחים מוגבלים, פירוק חלק מההתנחלויות והשארת חלקן במקום עם הזכות להישאר תחת ריבונות פלסטינית או לשוב לישראל, שמירה על גושי ההתיישבות, עירייה דו־לאומית או בינלאומית בירושלים, הסדרי ביטחון בבקעה, מדינה פלסטינית מפורזת, חצי מפורזת, נמל תעופה, מעבר בטוח בין עזה לשטחי הרשות בהר. חוזרים אל אותם הדברים. אחרי שהדיונים ביום הראשון בוטלו נותר לחברי המשלחות רק עוד יום אחד כדי להגיע להסכם, יום שישי, במלון "אמבסדור" בשייח ג'ראח.

הדרך מתחנת הרכבת הקלה אל המלון עוברת ברחובות שנראים כמו רמאללה: עיר ערבית, בטון ולבנים. באולם האירועים במלון הכל כבר מוכן לדיונים - שולחנות ארוכים, שלטים, עטים וניירות לניסוח סעיפי הסכם השלום, כיסאות לקהל, שולחנות לדיונים בקבוצות קטנות. לפניי הגיעו רק תא"ל במילואים לוי וידידה שלו מהטלוויזיה הקהילתית בחיפה. היא מצלמת את האולם הריק.

ספיר הנדלמן מגיע ואחריו צוות של ערוץ 1, שמראיין אותו בקצרה על אירועי אתמול ועל התוכניות להיום. הוא חוזר על המסר בדבר האלימות המתגברת ככל שמתקרבים לשלום. "המשטרה הפלסטינית הגנה עלינו בחירוף נפש", הוא אומר למצלמה. "העובדה שיש מיעוט קיצוני בחוץ לא אומרת שלא התקבלנו בברכה – בקרב המשלחת הפלסטינית, אנשי התקשורת הפלסטינים, המשטרה". ושוב: "אנחנו מוכרחים להראות למנהיגים שאפשר לעשות שלום".

שבתאי לוי יושב בצד ומקשיב. לדעתו, צעדים בוני אמון הם שאמורים לאפשר את השיחות על שלום כולל. "אמרתי להם", הוא מספר על הדיונים אתמול, ברמאללה, "עד שהם יתחילו לחנך לאהבת האחר – לא יהיה שלום. הספרים של אונר"א, בתי הספר והמורים נוטעים בהם תקוות וקובעים שאנחנו עם כובש ונטע זר".

השאלה היא באיזו מידה הם רואים את הצד שלנו.
"כשאמרתי אתמול שלא צריך לשחרר טרוריסטים ענה לי אחד הפלסטינים: 'מה אתה רוצה, שיחלקו תפוזים?'" אומר לוי, ומספר: "אחרי שיצאנו מרמאללה התחיל ויכוח, ונאמר שהשמאל מקלקל לפלסטינים, הוא מייצג אותם יותר מדי. עם הימין קל יותר, הוא הגון יותר. השמאל לעולם לא יעשה שלום".

חברי המשלחת הישראלית וכמה מהפלסטינים בקונגרס "מחשבות של שלום", במפגש בקניון ממילא בירושלים צילום: ישי פלג

דוד ליסבונה מגיע, ומביע אכזבה עצומה מהתפוצצות הדיונים אתמול ברמאללה. "לצערי הרב, בשנה האחרונה יש יותר מקרים של קיצונים פלסטינים ששומעים על מפגשים עם ישראלים ובאים להפריע ולסכל", הוא אומר. הוא מזכיר ברמיזה גם את מקרי "תג מחיר", אבל נראה שהוא מטיל את מרבית האשמה על הקיצונים בצד הפלסטיני.

אחרי כשעה מתחילים הדיונים, ומיד מתפוצצים. לקול שירת "בילאדי, בילאדי" אנחנו יוצאים מהאולם בהוראת מנהלי המלון, ואני שואל את נעם פעיל מה המסקנות שלו מהיומיים הללו. "אולי הרוב רוצים להמשיך במצב הקיים", הוא אומר. "האבסורד הוא שזה פוגע בעיקר בהם, בפלסטינים. להם רע יותר. כל התקדמות תיעצר בגלל הקיצונים, וחבל לי עליהם", הוא מצביע לעבר פעילי השלום הפלסטינים, הזועמים על אחיהם שמנעו את השיחות. "הם נמצאים בין הפטיש לסדן".

בחוץ, במגרש החניה של המלון, פעילי תנועת החרם עדיין עומדים וצועקים. אחד מהם מושך בז'קט של ויסאם סאדר, וספיר הנדלמן מגיע מיד ומנסה להרגיע את הרוחות. "ויסאם, תנשום עמוק", הוא אומר. "המצלמות גורמות להם לעשות דברים שאחרת הם לא היו עושים", אומר בני שדה, ירושלמי מחברי המשלחת הישראלית.

זיכרונות מאתמול: חברי המשלחת הישראלית עולים על ניידות המשטרה הפלסטינית ומפונים מרמאללה. האם יש דרך להתנתק מהקיצונים? יוסי אלוני

חברי "מחשבות של שלום" מזכירים שוב ושוב את הקונגרס שקיימו במרכז ירושלים, ברחבת המשביר, אז התפרצו לישיבות פעילי ימין עם משרוקיות ומנעו את המשך הדיונים. הדבר הגיע גם לאלימות פיזית, ואפו של אחד מחברי הארגון נשבר במהלך העימותים. "אלה הקיצונים משני הצדדים", הם מזכירים.

הפלסטינים חברי המשלחת זועמים על המפגינים. הישראלים מתרגשים, אבל פחות: שלא כמו בכיכר המשביר, הם לא מבינים את השפה ואלו לא צעקות נגדם אלא נגד "משתפי הפעולה" הפלסטינים, שפועלים לנורמליזציה עם ישראל. "אחד פה התחיל לדבר על חיפה", אומר ליסבונה, חצי מזועזע וחצי אדיש. "אני מבין את הפלסטינים שנפגשים איתנו, הם מרגישים מאוימים. האנשים האלה מתנועת החרם רוצים שהישראלי האחרון יעלה על האונייה ויעזוב".

בזמן שהנדלמן מנסה לארגן המשך למפגש במקום אחר, כדי שהקונגרס לא יסתיים בטעם רע, אני שואל את סאדר אם הוא מאוכזב. "בטח שמאוכזב. מה שקרה היום זה רע, אבל מה שקרה אתמול זה טוב", הוא מפתיע. "אתמול הספקנו לעשות משהו, לשים את המילים שלנו על השולחן. זה חשוב ששני העמים יקבלו זה את זה וישמעו את המילים".

מחליטים: הולכים לשבת על קפה בקניון ממילא, מול שער יפו. בדרך מסביר הנדלמן את הרציונל מאחורי הגברת הפעילות למרות התפוצצות הקונגרס. "באירלנד ובדרום אפריקה", הוא טוען, "בשלב מסוים, ככל שהקונגרסים גדלו, האלימות שבחוץ הפכה ללא רלוונטית. מהרגע שהקונגרסים החלו לגדול עברו שנתיים־שלוש עד שגם המנהיגים התחילו לחתום על הסכמים".

אבל האלימות היא בפנים, לא בחוץ. היא מונעת את קיום הדיונים שלכם.
"תנועת החרם היא תנועת שוליים שעושה הרבה רעש. לא צריך לתת להם להכתיב את התנאים לשלום. יכול להיות שצריך לבנות מקום סגור..."

תמרה, אחת משותפותיו של הנדלמן להפקת הקונגרסים של "מחשבות של שלום", מתפרצת: "אם שוב תהיה במקומות סגורים, אף אחד לא ישמע אותך".

השאלה הזו תצוץ בהמשך, בבית הקפה: האם לנהל את הדיונים באולם סגור, סודי, או בכיכר, מול כל העם? אחד הפתרונות שמוצעים הוא לצלם את השיחות ולהציב מסכים מחוץ לאולם, ולהגביר את האבטחה מסביב. אחרי שעשרות שוטרים לא הצליחו להגן אתמול על אולם האירועים במלון ברמאללה, נראה שהאפשרות הזו לא באמת ריאלית.

במובן מוגבל, הנדלמן שמח גם על הצעקות, על ההתפרצות, על פיצוץ שיחות השלום שלו. לא רק בגלל התקשורת והסיקור שהדבר מביא, אלא גם כי לדעתו זהו סימן לכך שהוא עושה משהו חשוב, משהו ששווה לעצור אותו. לפחות לא מתקיים מה שאלתרמן כתב, "הכיכר אוזנה אוטמת". הרחוב שומע את מה שהוא עושה, ומתעניין.

איש העסקים לשעבר משה תנעמי, תושב ירושלים, חולק עליו. הוא מאמין שהניסיון העיקש להגיע להסכם הוא מיותר. לא זו הדרך. ליד בית הקפה בשדרות ממילא הוא מספר שאחרי שיצאנו מרמאללה הוא חזר לשם עם ויסאם, וישב איתו במלון. דיברו.

"הדברים שמאיר עוזיאל אמר אתמול צרמו להם", הוא מספר. "הוא דיבר מחוץ למסגרת. אבל למה באמת לא חושבים מחוץ למסגרת? למה לא פותחים את סיני לעזה? למה לא מכניסים לכאן 300 אלף פליטים, תמורת השארת 300 אלף מתנחלים בשטח המדינה הפלסטינית? לא להזיז אף אחד שלא רוצה - זה שלום אמיתי. כל אחד מהמתנחלים הוא יהלום. אבל במשלחת הפלסטינית קראו לזה 'פנטזיה'.

"אמרתי להם את זה אתמול במלון, אחרי שעזבתם. והמתורגמנית אמרה לי: 'אדמה היא כמו הילד שלך'. אמרתי לה: אדמה היא כמו ילד? את היית מוותרת על הילד שלך? אדמה אפשר למכור, לקנות, נדל"ן. חייבים לצאת מחוץ למסגרת. שלום אמיתי הוא כשאנחנו שומרים עליהם מפני לבנון, מצרים, סוריה. כל מדינות ערב מתמוטטות, ומי שומר שזה לא יגיע לרשות הפלסטינית? אנחנו".

חברי המשלחת הישראלית וכמה מהפלסטינים בקונגרס "מחשבות של שלום", במפגש בקניון ממילא בירושלים צילום: ישי פלג

השמיים מטפטפים מעט, ואנו נכנסים לתוך בית הקפה, מצמידים כמה שולחנות. היושבים דנים על הקונגרס הבא, על איך למנוע את הפיצוץ הבא. ויסאם מסביר משהו על אירועי אתמול ברמאללה: מתברר שאחרי שישב במלון עם תנעמי יצאו אל המכולת שמול המלון, ושאלו את בעל המכולת מה קרה ברחוב. "הקהל רצה לדעת מה יש בפנים", הוא מספר שבעל המכולת אמר לו. "והמשטרה לא נתנה להם להיכנס. הם חשבו שיש משהו חשוב. ואז מישהו אמר שאיזו עמותה עושה לגיטימציה לישראל, ושיש שם חמישה אנשי שב"כ. אז התחילה ההפגנה, עם אנשים רגילים, ואחר כך הגיע התנזים".

על כוס קפה הפוך וקרואסון ממשיך הדיון על הקונגרס הבא. איפה לקיים אותו – בפנים, בחוץ, בישראל, ברשות הפלסטינית, בנצרת, ביפו, בחיפה? במשך יום אחד, יומיים, שלושה ימים? מדברים על האיומים על חייהם של הפלסטינים המשתתפים בקונגרסים. האם המשטרה הפלסטינית מודעת לסכנה? האם היא עושה משהו? האם הרשות תומכת ביוזמה במפורש, או רק במשתמע, או בכלל לא? גם אחרי שהשיחות התפרקו כך, בקלות רבה, אין פקפוק בקרב אנשי "מחשבות של שלום": הם ממשיכים באותה דרך.

אבל משה תנעמי חושב שצריך לשנות כיוון. הוא גר בקומה ה־19 במגדל במרכז ירושלים, ובימים יפים ובהירים הוא רואה מחלונו את ירדן, את ים המלח, את רמאללה. "הרצועה שאנחנו חיים בה היא צרה", הוא אומר. "הבעיה עם הקונגרסים היא שמנסים להגיע להסכם. איך אפשר לעשות הסכמים? קודם בואו נדבר. בואו נספר מה כואב לנו, מאיפה אנחנו, לאן אנחנו רוצים להגיע. הם יספרו ואנחנו נספר. אני רוצה לארגן מפגשים על הגדר, לא ברמאללה ולא בירושלים, אלא על הגדר. זה שם טוב, מפגשים על הגדר. קודם נכיר. ככה יהיה שלום".

sofash@maariv.co.il

היכנסו לעמוד הפייסבוק החדש של nrg